

Nr 441

Av herr Gustafsson i Borås m. fl., om åtgärder i syfte att skydda barn och ungdom mot osunda, förråande och moralupplösande skrifter.

Frågan om den mindervärdiga litteraturen har alltsedan slutet av andra världskriget varit aktuell och vid upprepade tillfällen behandlats i svenska riksdagen. Det har då mest rört sig om två arter av denna litteratur: seriemagasin och pornografiska publikationer, och diskussionen har framför allt gällt åtgärder för att skydda barn och ungdom för denna litteratur. Debatt härom har förts inte endast i den svenska riksdagen utan på många ställen i olika delar av världen. I flertalet västeuropeiska länder har dessa diskussioner lett till restriktiva åtgärder från myndigheternas sida.

Historik

1953 hemställdes i en motion (II: 249) om en snabbutredning om barns och ungdoms förströelseläsning med särskilt hänsynstagande till serie- och kriminalmagasinens alltmer dominerande och destruktiva inflytande. Man ifrågasatte även importbegränsning och andra restriktiva åtgärder, föreslog statliga stipendier åt författare och konstnärer som sysslade med barnböcker och att ett pedagogiskt råd av lärare, målsmän och andra skulle tillsättas med möjlighet att ingripa mot skadlig litteratur. Allmänna beredningsutskottet hemställde att motionen ej skulle föranleda någon åtgärd, vilket även blev riksdagens beslut. Utskottet förklarade emellertid att den behjärtade motionens syfte, »den dåliga eller rent av skadliga barn- och ungdomslitteraturen borde motarbetas». Utskottet ansåg att man borde avvakta det resultat som bokutredningens förslag kunde leda till.

Vid 1954 års riksdag väcktes en ny motion (II: 356) med samma yrkanden som i den ovannämnda. Motionärerna betonade att enligt en undersökning som gjorts genom Seriekommittén hade läsningen av mindervärdig litteratur en oerhörd utbredning bland barn och att det inom breda folklager fanns en stark opinion mot detta förhållande. Utskottet hänvisade denna gång till straffrättskommitténs förslag till brottsbalk, 14 kap. 13 §, med en bestämmelse av innebörd, att den som bland barn eller ungdom sprider skrift eller bild, som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran, kan dömas till fängelse eller böter. Utskottet ansåg att man borde avvakta riksdagens ställningstagande till detta förslag men förklarade ånyo att det behjärtade motionens syfte. Riksdagen avslög.

Vid 1954 års riksdag framställde undertecknad Gustafsson även en interpellation till chefen för justitiedepartementet, herr Zetterberg. Jag underströk faran av den tilltagande spridningen av pornografiska tidskrifter och dåliga seriemagasin och ifrågasatte om den lagbestämmelse som fanns ej i otillbörlig grad åsidosattes och om ej myndigheternas tolerans var så vid att lagen stod i fara att sättas ur funktion. Statsrådet tillfrågades om han var villig medverka till en mera ändamålsenlig tillämpning av lagen. I herr Zetterbergs svar på mina frågor erkändes, att det jag anfört behövde diskuteras och att den dåliga litteraturen kan verka förråande, men att svårigheterna att bedöma vad som ansågs sedlighetssårande av en allmän upplyst opinion var stora och komplicerades av frågan om huruvida en skrift ägde litterärt värde eller ej. På min fråga om gällande lag kunde anses vara till fyllest för att komma till rätta med hithörande problem svarade herr Zetterberg, att han redan medverkat till en utvidgning av tryckfrihetsförordningens regelsystem på denna punkt. Syftet med denna lagändring var att man icke blott såsom hittills skall kunna ingripa med tryckfrihetsåtal mot sedlighetssårande skrifter, utan att man också skall kunna vid vanlig domstol åtala den som bland barn och ungdom sprider tryckt skrift, som genom sitt innehåll kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran. Den nya bestämmelsen har införts i 1949 års tryckfrihetsförordning. Även om en skrift alltså inte anses vara så grovt sedlighetssårande att den föranleder tryckfrihetsåtal, kan den som sprider den till barn och ungdom straffas härför. Man skall kunna ingripa även mot skrifter, som verkar förråande t. ex. genom rashetspropaganda eller genom skildringar av våldsgärningar. Bestämmelsen bör uppfattas som ett undantag från tryckfrihetsförordningen och kan icke tillämpas förrän den kompletterats med ett straffstadgande i strafflagen. Herr Zetterberg framhöll vidare den roll som tidningspressen kan spela i hithörande frågor.

På interpellationen följde en lång debatt med inlägg från skilda håll. Därvid anfördes en mängd exempel ur den mindervärdiga litteraturen och lämnades bevis på dess direkta påverkan på ungdom. Ävenså påpekades att i de fall då ingripanden mot pornografi verkligen skett dessa inte kommit till stånd förrän skriften redan hunnit spridas. Den passivitet som intas av Pressens rådgivande nämnd beklagades även.

Vid 1955 års riksdag väcktes två motioner (I: 120 och II: 150) som åter underströk behovet av statliga åtgärder mot den mindervärdiga litteraturen och hemställde om att en seriejury måtte tillsättas. Allmänna beredningsutskottet hemställde ånyo, att motionerna ej måtte föranleda någon åtgärd, vilket även blev riksdagens beslut. Man ansåg att gränserna för en statlig jurys kompetensområde lätt bleve flytande och att dess verksamhet skulle kunna komma att få karaktären av censur, vilket skulle strida mot den allmänna uppfattningen av tryckfrihetens innebörd. Utskottet hoppades, att

den verksamhet som bedrevs av folkbildningsorganisationerna och andra skulle ge resultat. Seriekommitténs arbete lovordades. Vidare påpekades att Nordiska kulturkommissionen tillsatt en internordisk kommitté för diskussion om hithörande gemensamma frågor. Utskottet underströk åter att den råhet och sadism som finns i många alster gör läsningen av dem till ett problem. Vid den åtföljande debatten påpekades, att utskottets utlåtande blivit mer och mer positivt för varje gång frågan tagits upp och i takt med den växande opinionen. Denna opinion hade, efter det att ett par värdefulla arbeten om och mot den dåliga litteraturen kommit ut, blivit en verklig folk-rörelse, som skär genom alla parti- och åsiktsgränser.

Vid 1956 års riksdag tog jag ånyo upp frågan i en motion (II: 182), som inriktades på de nya bestämmelserna i tryckfrihetsförordningen och som här tidigare berörts. Dessa bestämmelser kan alltså icke direkt tillämpas utan innebär endast ett undantag från tryckfrihetsskyddet. Ett förslag till erforderliga kompletteringar har upptagits i det förslag till ny brottsbalk, som förberedes i justitiedepartementet.

I motionen föreslog jag dels att denna komplettering av strafflagen snarast skulle föreläggas riksdagen, dels att en allsidigt sammansatt gransknings-nämnd skulle tillsättas med uppgift att övervaka de utkommande tryckalster som bör bli föremål för granskning. Över motionen förelåg ett yttrande från första lagutskottet. Utskottets yttrande är i sin karakteristik av seriemagasinen anmärkningsvärt skarpt:

Det synes emellertid utskottet väl antagligt att ett ohämmat läsande av t. ex. kriminalserier av gängse slag kan vara ägnat att olämpligt påverka de ungas attityder mot omvärlden och försvåra den anpassning till samhällsgemenskapen som uppfostran avser att åstadkomma. Den sadistiska inställning och den i bild glorifierade brutalitet som ofta möta i dessa tryckalster torde nämligen ej kunna undgå att skadligt påverka ett barns ännu utvecklade sinnelag. Beträffande många unga måste antas, att deras fantasiliv genom serierna på ett osunt sätt inriktas på våld och brottslighet, och beträffande vissa ungdomar kan man även förmoda, att serierna på ett avgörande sätt bidragit till deras kriminalisering.

Vidare uttalar utskottet »— — — att de underhålliga seriemagasinen blivit ett verkligt allvarligt problem, som för sin lösning påkallar snara och kraftiga åtgärder».

Utskottet erinrar även om de positiva åtgärder som kommit till stånd, främst anslagsökningarna till skolbiblioteken. Seriekommitténs positiva insatser får erkännande. Då utskottet uttalar sig om motionens direkta förslag lämnas emellertid uppgifter som är direkt oroande. De som arbetat mot de mindervärdiga tryckalstren har framför allt satt sitt hopp till den länge bebådade strafflagsändringen, som i samband med det förut omskrivna undantaget från tryckfrihetsbestämmelserna skulle möjliggöra att straffbe-

lägga distributionen till barn och ungdomar av för dem skadliga skrifter. Härom yttrades bl. a.:

Vad ovan återgivits ur förarbetena till det föreslagna stadgandet torde emellertid ge vid handen, att detta väl i allmänhet icke skulle kunna vinna tillämpning beträffande spridande av den litteratur motionären närmast synes åsyfta. Straffstadgandet skulle nämligen för sin tillämpning förutsätta att spridningen på visst sätt kunde sägas avse just barn och ungdom och skulle därför ej kunna träffa distributionen av ifrågavarande tryckalster, vilken väl regelmässigt torde ske genom den allmänna handeln med böcker och tidningar. Det föreslagna straffstadgandet, som bör kunna bli ett värdefullt komplement till tryckfrihetsförordningens bestämmelser om tryckfrihetsbrott, kan sålunda knappast ha sådan allmän syftning, att det skulle kunna bli ett mera verksamt medel till bekämpande av den underhaltiga serielitteraturen.

Med denna förklaring och påpekandet att särbehandling av viss del av brottsbalksförslaget borde undvikas hemställde utskottet att motionen icke måtte föranleda någon åtgärd, vilket också beslutades.

I debatten i samband med utskottets utlåtande påpekades åter att de allra flesta av de dåliga serierna importeras och att man därför har möjlighet att genom importrestriktioner hindra spridningen av icke önskvärda serier. Motionären ansåg, att utskottets utlåtande trots allt innebar ett fall framåt.

Seriekommittén

Under ett par år förekom i riksdagen inga motioner eller interpellationer om den undermåliga litteraturen. Seriekommittén fortsatte emellertid sin verksamhet efter en positiv linje. I stora upplagor har kommitténs skrift, Böckernas Lustgård, spritts till hemmen genom skolor, bibliotek, föräldraföreningar etc. På kommitténs initiativ har utarbetats filmband och ljudbildband, som kommit till mycket stor användning som propagandamedel. Kommittén har arrangerat ett stort antal utställningar av barn- och ungdomsböcker både i Sverige och i utlandet och medverkat vid anordnandet av den årligen återkommande Ungdomens bokfest. Den har haft kontakt med motsvarande organisationer i de nordiska grannländerna och i samarbete med Svenska sektionen av Internationella ungdomsboksrådet verkat för att få goda svenska barnböcker kända i utlandet och motsvarande utländska översatta till svenska. Den har varit representerad vid internationella konferenser om barnlitteratur i olika länder. Genom framställningar till Pressens rådgivande nämnd och Svenska pressbyrån har man sökt stimulera till ingripande mot den allra sämsta litteraturen. Man har även sökt stimulera Sveriges Radio-TV till mera propaganda för goda barnböcker. I samarbete med Svenska FN-föreningen och ABF har man sökt sprida kännedom om böcker som berättar om barn i främmande länder, och tillsammans med norska seriekommittén har föranstaltats om översättning till lapska av bil-

derböcker för samebarn. Seriekommittén har även medverkat med att utdela av boklotteriets medel anslagna stipendier till barnboksförfattare. Vidare har man propagerat för goda barnböcker genom förteckningar och kataloger, och enskilda medlemmar av kommittén har i stor omfattning genom föredrag, deltagande i diskussioner, artiklar i tidningar och tidskrifter gjort propaganda för värdefull litteratur o. s. v.

Arbetet har även burit frukt, de sämsta av de utländska serierna, s. k. horror comics (skräckserier), har inte publicerats i vårt land. En rad av de serietidningar med kriminalserier och liknande som fanns då kommittén startade har nedlagts, andra har fått sina upplagor minskade till en tredjedel.

Men därmed är inte problemen lösta. Mindervärdiga tryckalster av detta slag har ogräsets natur att ständigt spira på nytt. De måste ideligen bli föremål för uppmärksamhet. Nyligen gick i pressen en artikel om ett nystartat seriemagasin, »som slår rekord i sadism», »en uppvisning i avskyvärt inlindad sadism» — »sådan läsning kan orsaka ångesttillstånd hos småbarn».

Skall man komma fram till en någorlunda effektiv bekämpning av här omdiskuterade tryckalster går det icke utan en förnuftigt arbetande censur.

Fortsatt debatt

Debatten om undermåliga tryckalster har emellertid flammats upp igen, denna gång icke så mycket i samband med seriemagasinen som i samband med de pornografiska publikationerna. Allbekanta torde de aktioner som gjorts vara. Bakom dessa aktioner står en bred folklig opinion. Representeranter för kristna samfund och organisationer uppvaktade förra året statsministern och vädjade om åtgärder för att skydda särskilt ungdom mot det skadliga inflytandet från publikationer och filmer, som huvudsakligen skildrar våldshandlingar och kärlekslös, stundom perverterad, sexualitet. Man krävde att filmcensuren blir effektivare, att åtal enligt gällande lag i långt större utsträckning skulle anställa mot snuskpressen, och man ville ha ett annat konfiskationsförfarande som skulle hindra spridningen av beslagtagna skrifter. De politiska ungdomsförbunden och Seriekommittén riktade liknande vädjanden till Pressens rådgivande nämnd och Svenska pressbyrån m. fl.

Dessa framstötter har väckt mycket uppmärksamhet och föranlett ett stort antal ledare och andra artiklar i pressen. Att man satt i gång något som har en mycket stark opinion, en verklig folkmening, bakom sig är tydligt.

Vid riksdagen 1960 framlades även två olika motioner i frågan (I: 326 och II: 408) som anhöll om en skyndsam utredning i syfte att motverka spridningen av pornografiska skrifter.

Allmänna beredningsutskottets utlåtanden om dessa motioner har riksdagen tagit ställning till. Utskottet säger sig vara medvetet om den starka irritation som finns mot den stora spridningen av ifrågavarande publikationer och säger att det är angeläget att frågan uppmärksammas, särskilt då risk

föreligger för skadeverkningar bland barn och ungdom. Utskottet förordade ett skärpt utnyttjande av de medel, åtal, beslag och konfiskation, som redan står till myndigheternas disposition. Man erinrade även om att Pressens rådgivande nämnd, under trycket av en allmän opinion, omorganiserats och under sista tiden intensifierat sin verksamhet.

Motionens knapphändiga formulering och svävande förslag om en utredning torde i viss mån ha bidragit till att utskottet icke hemställde om vidare åtgärder.

Den diskussion som följde på utskottets utlåtande blev emellertid av intresse. En talare erinrade om att år 1944 dåvarande justitieminister Bergquist interPELLERADES om huruvida en ändrad lagstiftning effektivt skulle kunna hindra viss pornografisk förlagsverksamhet. Herr Bergquist meddelade då bl. a. att under åren 1940—1944 i tio fall åtal väckts mot sådana tryckalster. Han hänvisade till den blivande översynen av tryckfrihetslagstiftningen och yttrade: »Det kan icke råda någon tvekan om att en verksamhet av detta slag bör stoppas.»

10 år senare, 1954, interPELLERADES justitieminister Zetterberg om samma sak, och 1956 motionerades om den — detta har redan tidigare påpekats här. Sistnämnda år, 1956, ifrågasatte kungl. skolöverstyrelsen i ett remissyttande om inte erforderliga kompletterande straffbud borde åstadkommas genom provisorisk lagstiftning i avvaktan på den pågående strafflagsrevisionen.

Hösten 1960 interPELLERADES justitieministern om de pornografiska tidsskrifterna. I sitt svar yttrade statsrådet Kling bl. a.: »Det är uppenbarligen otillfredsställande att tryckalster av här avsett slag i stort antal sprides och försäljes i vår land.»

Statsrådet hänvisade till och knöt vissa förhoppningar till förslaget i den nya brottsbalken. Vidare hoppades statsrådet på den självsanering som pågår genom Pressens rådgivande nämnd.

Vi har tillåtit oss denna ganska långa historik för att visa hur länge dessa frågor debatterats i riksdagen och för att understryka att de uttalanden som kommit fram i motioner, utskottsutlåtanden och debatter samt svar på interpellationer visat att man blivit allt mer övertygad om att åtgärder måste företagas. Vi har också velat erinra om de förslag till sådana som framkommit — för att vidare kunna belysa dem. Bakom kravet på direkta åtgärder står — så är vår övertygelse — en stark folkopinion, som även visat tecken på irritation över riksdagens oförmåga att komma till rätta med hithörande problem. Vi kan inte längre vänta och se, utvecklingen har gått så långt att enligt den allmänna meningen vår ungdom tagit allvarlig skada. Härom talar icke endast vår egen erfarenhet av ungdomsbrottslighet och sexuell förvildning, varom pressen dagligen berättar, utan även utlandets uppfattning om vårt land vilken i olika sammanhang kommit till uttryck. En skribent i

Svensk skoltidning berättar om ett sammanträffande med ett par utländska turister, som hade portföljen full av nyinköpt snusk-literatur. De uttalade sin oförställda förvåning över att man skyltade med dylika alster i en kiosk i det centrala Stockholm och dolde icke att de tänkte använda materialet för att i sitt hemland »illustrera det sedliga tillståndet i Sverige». En framstående författare skriver i Röster i radio—TV:

Vad är det för suggestioner och påverkningar som en ordinär svensk skol- eller arbetarpojke är utsatt för? Det är lätt att säga: våldsromantiken i filmer, dålig litteratur och serier, naknast möjliga sexualromantik, cyniskt oförblommerad gangster- och brottslingsromantik. I en försvarslös ungdomshjärna — — — tränger dag efter dag, jag höll på att säga kiosk efter kiosk, in starkt suggestiva bilder av brutalitet, brottslighet, opersonlig sexualitet.

Positiva åtgärder

Vid diskussionen om den dåliga litteraturen — här och på annat håll — har alltid framhållits av alla att den positiva vägen, uppfostrans väg, är den som leder till ett gott resultat. I denna kammare yttrades en gång: »Det enda som i längden kan påverka pornografien är stigande folkupplysning, förbättrad smak, bättre sinne för vad som är värdigt upplysta människor.»

Hur fostrar man ungdomen till en bättre smak? Det är väl framför allt genom det som möter den i litteratur, film, konst och musik. Här blir det väl fråga om både positiv och negativ påverkan. I skolan försöks positiv påverkan, och så är det väl i de flesta hem. Men i många fall växer ungdomen upp i en hemmiljö där den saknar varje incitament till utveckling av den goda smaken och omdömet. Alla barn och ungdomar påverkas däremot av våra dagars massmedia: press, böcker, film, radio, TV, vulgär musik. Här gäller vårt intresse i första hand i högsta grad tvivelaktiga tryckalster: de dåliga seriemagasin, pornografiska tidskrifter, billiga »deckare» och pocket books, som ungdom enligt gjorda undersökningar läser i stor omfattning. Dessa publikationer översvämmar den svenska marknaden, ständigt startas nya och ständigt ökas upplagorna. Enligt uppgift från Svenska pressbyrån såldes enbart från dess kiosker år 1959 4,4 miljoner exemplar av de pornografiska tidskrifterna. År 1948 fanns endast fyra sådana tidskrifter, som såldes i 1,7 milj. ex., 1958 var antalet sju med en årlig försäljning av 3,2 milj. ex. Av dåliga »kriminal-journaler» och seriemagasin, dåliga och mindre dåliga, såldes 1959 över 30 miljoner ex. Jämför man dessa siffror med den årliga försäljningssiffran för barnböcker, omkring 2 miljoner ex., får man en uppfattning om problemets räckvidd. Till Svenska pressbyråns försäljning kommer den genom kiosker, ägda av andra, tobaksaffärer m. fl.

Den positiva påverkans väg har alltid försökts, nu intensivare än någonsin förr. Gåve den tillfredsställande resultat, så borde detta innebära att produktionen av snusk-literatur minskades, men i stället ökas den i allt

hastigare tempo. Detta kan icke innebära annat än att vi är på väg utför, och därom vittnar så många förhållanden i fråga om en alltför stor procent av vår ungdoms hållning och livsföring. När vi talar om att tryckalster av här berörda slag bör bekämpas — och om det är alla ense, bara icke om metoderna härför — så innebär detta att vi tror att de påverkar barn och ungdom i negativ riktning. De påverkar barnet mer än en vuxen, ty barnet lever sig in i det lästa med en oerhörd intensitet. För barnet får det lästa en realitet och en påverkan som kan bli starkare än den omgivande verklighetens. Tysken Herder skrev en gång: »En bok har ofta format eller förstört ett helt människoliv.»

Även om man måste fastslå att enbart positiva åtgärder inte kan nå fram till ett tillfredsställande resultat och framför allt att de positiva åtgärderna har svårast att nå fram till dem som allra bäst behöver dem: barn och ungdomar som växer upp i de mest försumpade miljöerna, så bör alla positiva strävanden fortsätta och ökas. En sådan positiv åtgärd har varit det stöd som lämnats åt Seriekommittén, vars arbete här vid upprepade tillfällen fått erkännanden från skilda håll. Den har nått goda resultat, men vi måste komma ihåg att det är ett arbete som utförs av enskilda av ideellt intresse för saken utan någon som helst ersättning och att uppgiften rätteligen borde åvila det allmänna. Bland andra mycket värdefulla positiva åtgärder som beslutats i riksdagen är de höjda bidragen till skolbiblioteken, som ger dessa ökad möjlighet att ge barnen goda böcker. Verkningarna av dessa ökade bidrag får inte äventyras genom nya bestämmelser om statsbidragets utbetalning och andra åtgärder — vilket ibland befaras från skolkåll. Värdefullt är även att författare av barn- och ungdomsböcker nu kan erhålla författarstipendier. Vid diskussionerna här har framkastats att man skulle kunna animera folkbildningsrörelserna till ökade insatser för god barnlitteratur. Andra försök att stimulera intresset för saken är tänkbara. Tydligt vill barn läsa litteratur i form av tidning eller häfte med mycket bilder — icke endast böcker. Flera försök har gjorts att ersätta de dåliga serie- och deckarmagasinen med barntidningar med ett bättre och mera omväxlande innehåll. Det har emellertid visat sig svårt att finansiera dessa företag, då framställningskostnaderna blir betydligt högre än för de importerade seriemagasinen. Försök att skapa en bättre barntidning har gjorts, där såväl text som bilder låg på en hög nivå, men efter några års utgivning måste tidningen upphöra, sedan förlaget offrat betydande summor på den. För närvarande utges bl. a. *Ungdomsnytt* för större barn och *Sveriges vår* för mindre; båda sprids med skolans hjälp, men båda kämpar med ekonomiska svårigheter. Det ifrågasättes om icke tidningar av detta slag kunde understödjas t. ex. genom bidrag från arvsfonden. Därigenom skulle man kanske även kunna få fram serier av svenska tecknare. Det är även tänkbart att anslag gäves för en tävlan om att få fram goda serier. Slutligen bör skolöverstyrelsen och ev.

andra myndigheter kunna stimuleras till ökade insatser genom propaganda för den goda boken.

Pressens rådgivande nämnd

Här har vidare talats om självsanering genom Pressens rådgivande nämnd och Svenska pressbyrån. Man bör vara tacksam för vad som gjorts under senaste tid under trycket av en alltmer irriterad folkmening. Det går dock icke att överlåta den litterära renhållningen uteslutande på nämnden. Den utkommande mängden av snuskalster är alltför ofantlig. Pressens rådgivande nämnd kan hålla ett öga på de svenska pornografiska tidningarna, de är nio stycken, som tillsammans utkommer med 200 nummer om året, vilket ger nämnden en tillräckligt omfattande arbetsuppgift. Den har oss veterligen ännu aldrig ingripit mot någon publikation av typen Kriminal-journalen eller detektivmagasinen. Enligt vad den själv uppgivit ligger det utanför dess befogenhet att ingripa mot böcker, varför hela faunan av pocket books skulle gå fri. Nämnden förklarar även i sitt svar på Seriekommitténs skrivelse till den, att den även saknar befogenhet att granska seriemagasin, då dessa icke anses sårande för tukt, sedlighet och allmän anständighet. Effekten av nämndens åtgärder begränsas ju även genom att den endast kan påverka Svenska pressbyråns försäljningsställen.

Sanering enbart genom Pressens rådgivande nämnd blir alltså icke tillräcklig, men den är redan av värde och skulle bli det ännu mera om nämndens befogenheter och personella resurser ökades.

Förslag till ändring av brottsbalken

Vid debatten i riksdagen har ideligen hänvisats till den bestämmelse som föreslås i den nya brottsbalken om straff åt den som till barn eller ungdom sprider skrift som kan verka förråande eller eljest medföra allvarlig fara för de ungas sedliga fostran. Man skall kunna ingripa även mot skrift som verkar förråande t. ex. genom rashetspropaganda eller genom skildringar av våldsgärningar. Detta har uppfattats, både inom riksdagen och av allmänheten, som en lösning på problemen. Det utlåtande som vid riksdagen 1956 lämnades av första lagutskottet grusade emellertid förhoppningarna. Utskottets yttrande har här förut citerats, och även om det är oklart vilka konsekvenser den utlovade strafflagsbestämmelsen kommer att medföra, så lämnade utskottet besked om dess begränsning i följande passus: »Straffstadgandet skulle för tillämpning förutsätta att spridningen på visst sätt kunde sägas avse just barn och ungdom och skulle därför ej träffa distributionen av ifrågavarande tryckalster, vilket väl regelmässigt torde ske genom den allmänna handeln med böcker och tidningar.»

Innebär detta att barn och ungdom liksom förut själva i obegränsad omfatt-

ning får köpa de olika slagen av snuskalster, får det föreslagna stadgandet så ringa innehåll att det torde bli närmast värdelöst. Man kan frukta att detta ständigt omreklamerade tillägg till strafflagen hos den i saken engagerade allmänheten kommer att utlösa löje. Det enda man väl lyckas åstadkomma är förbud och straff för direktriaktad försäljning till barn och ungdom inom t. ex. skolans område, men i en kiosk utanför skolans port kan alltfört tryckalstren köpas ohejdat. Vi är alla måna om att skydda tryckfriheten. Det bör sägas så starkt att alla angrepp uteslutes. Det fria ordet hör till våra demokratiska primärvärden. Men denna rätt att i tal och skrift fritt få hävda sin mening kan aldrig hotas genom att vi söker skydda våra barn från rå förförelse genom mindervärdiga tryckalster. Att använda tryckfriheten som försvar för snuskalster är groteskt. Det finns ingen frihet utan ansvar, och det är missbruk av friheten som utgivarna av här berörda tryckalster gör sig skyldiga till.

Samhällets efterlåtenhet inför det smakförskämmande och onda kan komma att bli ödeläggande för demokrati och samhälle. Den brottslighet som existerar och sedan länge existerat i stigande tempo kan knappast förklaras på annat sätt än att en djupt gående förskämning av smak och känsla för värdenormer skett hos oss. Det är vuxna, som under skydd av samhällets rättsvårdande organ genom förråande skrifter leder vilse. Många barn och ungdomar, särskilt de som växer upp i på inflytelser av annan art fattiga miljöförhållanden, får i sina häften dagligen umgås med våldsmän, mördare, sexualförbrytare och narkomaner. Vuxna förleder barnet indirekt till brott i stället för att skydda det och straffar det sedan för brottet! Tryckalster av här skildrad art river medvetet ner det som hem och skola med oändligt tålmod söker bygga upp.

Det finns de som förnekar att läsning av dålig litteratur har någon betydelse för barnets utveckling, beteende och inställning till omvärlden. Och där läsningen motverkas av andra goda miljöfaktorer kan väl influensen av dåliga tidningar bli av övergående natur och kanske icke lämna spår efter sig, men säkert är det inte. Vi måste komma ihåg att de dåliga deckarna, de våldsfyllda seriemagasinen och de pornografiska tidningarna framför allt läses av barn och ungdomar i en på positiva faktorer fattig miljö.

Vi kan inte komma ifrån det faktum att vi har en omfattande, ständigt ökande kriminalitet bland ungdomar. Vi vet att orsakerna därtill är många, komplicerade och svåra att bestämma. En faktor som vi är övertygade om spelar en icke ringa roll är den mindervärdiga läsningen. Den ger beteendemönster, den kan utlösa handling, och den påverkar känsloliv och livsuppfattning. Denna faktor har samhället möjlighet att kontrollera och därigenom undanröja *en* av orsakerna till ungdomskriminaliteten. Det är vår skyldighet att hjälpa ungdomen med detta!

Olika förslag till åtgärder

Vid behandlingen av frågor i samband med diskussionen om mindervärdiga och skadliga tryckalster har i riksdagen en rad frågor aktualiserats vid ett eller flera tillfällen:

om komplettering av brottsbalken i enlighet med 1949 års tryckfrihetsförordning;

om särbehandling av tillägget till brottsbalken;

om tillsättande av ett pedagogiskt råd eller seriejury;

om sanering genom Pressens rådgivande nämnd och Svenska pressbyrån;

om krav att gällande bestämmelser i tryckfrihetslagen mera konsekvent iakttages, vilket bör leda till ett större antal ingripanden, ej endast mot de s. k. pornografiska tidskrifterna;

om ändrat, mera effektivt och snabbare verkande konfiskationsförfarande;

om förslag om ökade positiva åtgärder, t. ex. genom folkbildningsrörelserna och skolöverstyrelsen m. fl.

om understöd åt värdefulla barntidningar och åtgärder för att få fram goda serier av svenska tecknare;

om att tidningspressen borde animeras till att i större utsträckning hjälpa till i kampen för goda böcker mot den mindervärdiga litteraturen;

om importbegränsning av icke önskvärd litteratur eventuellt genom tullar och andra restriktiva åtgärder.

Vidare kan erinras om förslag som redan realiserats:

ökade bidrag från det allmänna till skolbiblioteken;

stipendier till författare av barn- och ungdomsböcker;

statsbidrag till Seriekommittén.

Vid diskussion i pressen om hithörande frågor har även framkommit förslag om förbud mot skyltning med pornografiska tidskrifter och om att de olika slagen av snuskiliteratur skulle beläggas med konsumtionsskatt i likhet med vad som sker för sprit och tobak.

De publikationer det gäller är av flera slag även om de innehållsmässigt och litterärt ligger på samma låga nivå. Först de pornografiska tidskrifterna, vilkas skamlösa innehåll är för de flesta människor obekant. Detta kan sägas vara gott och väl, men reaktionen mot dem skulle bli allmännare och starkare, om flera visste vad saken gäller. Även de som yttrar sig i tal och skrift om dem verkar ibland oinitierade.

De pornografiska tidskrifterna är icke ensamma om att bjuda läsaren sexualhysteri, våld, sadism, narkomani och moraliskt förfall, det gör även den typ av publikationer som ibland kallas »kriminaljournaler». I dem serveras föregivet autentiska skildringar av sexualmord och andra bestialiska brott, allt illustrerat med fotografiska bilder av offer, förbrytare, brottsplats, vapen etc. En tredje typ är småhäften med detektivberättelser, erbarmligt

skrivna och med ett innehåll som är en rappakalja om brott och jakt på förbrytare med inslag av våld, där polisen ofta spelar en ömklig roll, sadism och ytterst vulgär erotik.

Vidare finns s. k. pocket books, billiga böcker i bekvämt format. En del av dessa bjuder på värdefull litteratur eller oskyldig förströelse läsning, men många av dem är lika fyllda av våld och sjukligt rå och upphetsande sexualitet som pornografiska tidskrifter och kriminaljournaler. Slutligen seriemagasinen, barns speciella favoritlektyr, och av mycket växlande värde. I de sämsta av dem renodlas våld med inslag av sadism. De har ibland skildrat kriminalitet så att de kan sägas vara brottsinspirerande och brottsinstruktiva.

Vi är alla eniga om att dessa olika slag av mindervärdiga tryckalster är skadliga för barn och ungdomar. Det har föreslagits en lång rad av olika åtgärder mot dem, men om dessa åtgärder har rått olika meningar.

Med hänvisning till vad som här framförts får vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta om en utredning angående åtgärder i syfte att skydda barn och ungdomar mot osunda, förråande och moralupplösande skrifter.

Stockholm den 25 januari 1961

Axel Gustafsson
i Borås

Åke Zetterberg

Jan-Ivan Nilsson
i Tvärålund

Märta Boman

Eric Nelander

Yngve Hamrin
